

Anna Zawadzka

"Teologia małżeństwa i rodziny w nauczaniu biskupów polskich 1945-1980", Czesław Murawski, Sandomierz 1988 : [recenzja]

Collectanea Theologica 60/2, 186-188

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Notker F üglist er (Salzburg), *Używanie i rozumienie Psalmów i Psalterza w czasie zmiany epok.* — Psalmi stanowiły w Qumran najbardziej poczytną i wykorzystywaną w cytatach lub w motywach własnych pism gminy księgę biblijną, upodobanie w Psalmach przejawiało się w diasporze hellenistycznej i stały się najczęściej cytowanymi tekstami biblijnymi w Nowym Testamencie. Nastęrczają jednak wciąż problemy zarówno co do czasu powstania całego zbioru, jak i jego charakteru czy osadzenia w życiu. Wiązano je z kultem w świątyni, potem w synagogach, a rozwój Psalterza — z rozwojem życia liturgicznego Izraela. Obecnie m.in. Alfons Deissler propaguje *Sitz in der Literatur*: wiele psalmów stanowi produkt zajmowania się pisarzy starszą literaturą. Czy więc jest to oficjalna księga kultowa, czy też osobista książka budująca, w której Słowo Boże oddziałuje kojąco poza kontekstem kultowym (Breward S. Childs)? Przebadań dostępnych źródeł biblijnych i pozabiblijnych, w tym znalezisk w Qumran, świadczy przeciwko temu, żeby uważać, że Psalterz stanowił śpiewnik liturgiczny w drugiej świątyni w czasach tuż przed i po nastaniu chrześcijaństwa aż do jej zburzenia. Nie zgadza się też autor z tezą doktorską Antona Arensa (*Die Psalmen im Gottesdienst des Alten Bundes*, Trier 1961), że psalmy towarzyszyły czytaniom Pięcioksięgu i dlatego podzielono Psalterz na 5 ksiąg. Co do modłów w synagodze, to dopiero skutkiem osobistej pobożności prywatnej z czasem psalmy znalazły oficjalne zatwierdzenie w modlitwach wspólnych. Jeżeli chodzi o osobne grupy, to eseneńczycy ani terapeuci czy pierwsi chrześcijanie nie używali Psalterza jako oficjalnego modlitewnika, chociaż znali i cenili psalmy oraz na ich wzór tworzyli własne pieśni i hymny. W Nowym Testamencie służą Psalmi jako tekst autorytatywny biblijny do dowodzenia „dogmatycznego” oraz do etycznych pouczeń i napomnień. Były zakorzenione w pobożności żydowskiej już jako słowo Boże i cytowane jako Pismo z kanonicznymi formułami. Zostały sapiencjalizowane, czyli wespół z mądrością i znajomością Prawa ściśle związane, przy czym Prawo jest przejawem mądrości życiowej i nie pojmuje się go legalistycznie, jak w późniejszej ortodoksji rabinistyczno-faryzejskiej. Już w egzegezie żydowskiej otrzymały Psalmi perspektywę prorocką i wykład eschatologiczny, które zostały pogłębione i podkreślone w Nowym Testamencie, a Dawid stał się wzorem żarliwego piewcy Bożego, Sługi Pańskiego i typem oddanego Bogu w każdej sytuacji człowieka pobożnego. Jednocześnie staje się on typem przyszłego króla — Mesjasza i następuje proces mesjanizacji psalmów królewskich, a także innych. Wreszcie psalmy ulegają uogólnieniu i nawet indywidualne zostają odnoszone do całego narodu. Wniosek, że w owych czasach Psalterz był księgą modlitwy dla wszystkich i taki już otrzymało chrześcijaństwo.

o. Józef Wiesław Roston OFMConv., Warszawa

ks. Czesław MURAWSKI, *Teologia małżeństwa i rodziny w nauczaniu biskupów polskich 1945—1980*, Sandomierz 1988, s. 349.

Obecne czasy wskazują na poważny kryzys małżeństwa przejawiający się w pozabawieniu sakralnego charakteru związku małżeńskiego. Laicyzacja małżeństwa i rodziny doprowadziła do zachwiania jej autorytetu społecznego. Ponadto wielkim zagrożeniem była podjęta w 1952 r. ustawa o przerywaniu ciąży.

Te i inne okoliczności nie sprzyjające rozwojowi rodziny katolickiej oraz uniemożliwiające jej spełnienie swojego powołania stały się pobudką do zainteresowania się instytucją rodziny przez Kościół. Źródła Kościoła pozwoliły zaś na podjęcie opracowań w tej kwestii. Powstały prace poświęcone teologii małżeństwa i rodziny. Poważną rozprawą z tego zakresu jest książka ks. dra Czesława Murawskiego, kapłana diecezji sandomiersko-radomskiej. Jest on żywo zainteresowany problematyką rodziny i w swoim dorobku naukowym posiada wiele publikacji, z których najważniejsze to: *Miłość małżeńska w „Ordo*

celebrandi matrimonium" na tle współczesnych poglądów, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*, pod red. A. L. Szafrańskiego, Lublin 1985, 121—144 oraz *Teologia małżeństwa w nowym „Ordo celebrandi matrimonium” z 1969 r.*, Lublin 1975. Oprócz rozlicznych prac autor jest często zapraszany z wykładami przez wydziały teologiczne uczelni polskich i zagranicznych, a także bierze udział w sympozyjach krajowych i poza granicami. Ks. dr Czesław Murawski oprócz działalności naukowej jest znanym, niezmordowanym duszpasterzem rodzin. Pełni on funkcję dyrektora Poradni Rodzinnych, o którym mówi się, że jest tym, który w ogromie swej miłości do Kościoła potrafi naprawdę służyć.

Prezentowana książka formatu A5 posiada trwałą, czerwoną okładkę bogato zdobioną złotymi literami oraz wysokiej jakości obwolutę. Praca została wydana na dobrym papierze. Składa się z przedmowy, wstępu, trzech rozdziałów i zakończenia. Na początku publikacji umieszczony jest wykaz skrótów, a na końcu pełna bibliografia (s. 263—334), streszczenia w języku francuskim i niemieckim oraz indeks nazwisk. Bogate przypisy do tekstu zostały umieszczone po poszczególnych rozdziałach. Niniejszą pracę należy widzieć jako aktualne nauczanie Kościoła powszechnego o rodzinie. Praca została przedstawiona metodą analizy źródeł oraz metodą porównawczą, czyli krytycznej oceny myśli episkopatu w kontekście dokumentów Stolicy Apostolskiej oraz piśmiennictwa teologicznego. Rozprawa ta została oparta o nauczanie 63 biskupów polskich w latach 1945—1980 i poprzedzona przedmową ks. prof. dr. hab. A. L. Szafrańskiego, który podkreślił szczególnie wysiłek autora, jaki włożył w przygotowanie tej pracy. Mianowicie nasz autor przeanalizował 1055 dokumentów, w tym 155 listów pasterskich episkopatu Polski, 125 prymasa Stefana Wyszyńskiego i 638 poszczególnych biskupów. Nadto uwzględnił kazania i instrukcje niedrukowane, które zachowano w archiwach kurii diecezjalnych.

Ks. dr Czesław Murawski podejmuje problematykę małżeństwa jako przedmiaru z Bogiem Ojcem zawartego i realizowanego przez Chrystusa. Analizując nauczanie biskupów o genezie rodziny i jej roli dla każdego społeczeństwa, autor wskazuje, iż rodzina pochodzi od Boga, a jej podstawowym zadaniem jest zasilanie społeczeństwa przez nowe życie. Rodzicielstwo zaś jest uczestnictwem w Bożym ojcostwie, skąd płynie wielka godność ojca i matki, ale i ich odpowiedzialność za przekazywanie życia. Następnie autor przedstawia chrzest i bierzmowanie jako podstawę historycznego rysu sakramentalności małżeństwa. Idąc za wskazaniem Soboru Watykańskiego II, ks. dr Czesław Murawski dowartościowuje miłość małżeńską poprzez rozumienie sakramentu małżeństwa w kategoriach personalistycznych jako udział w życiu Osób Boskich przez zjednoczenie Chrystusa z Kościołem. Ta szczególna więź małżonków z Chrystusem i Kościołem wskazuje na wzniosły charakter sakramentu małżeństwa oraz na udział małżonków w zbawczych funkcjach Zbawiciela. Ponadto, jak podkreśla teolog, małżeństwo w swej strukturze jednoczy z Eucharystią, która obdarza mocą tę podstawową komórkę narodu i państwa. Eucharystia specyfikuje małżeństwo chrześcijańskie i pogłębia jego charakter sakramentalny. A zatem każdy z tych sakramentów celebryje na swój sposób misterium zaślubin Chrystusa z Kościołem w pamiętce ofiary eucharystycznej. Umocniona Eucharystią rodzina staje się jedną grupą społeczną, która jest źródłem życia i warunkiem realizowania się w świecie i dla świata. Dalsze rozważania natomiast dotyczą małżeństwa i rodziny jako wspólnoty miłości w Duchu Świętym. Autor analizuje głęboko źródło Bożej Miłości i wskazuje na Trójcę Świętą, która jest najdoskonalszym wzorem wspólnoty ludzkiej. Podkreśla on analogię między wspólnotą Osób Boskich a rodziną i zauważa, że nie tylko miłość, ale i cały proces uświęcenia jest dziełem Ducha Świętego. Stąd też wychowanie w rodzinie, które jest procesem wieloaspektowym, powinno przygotować człowieka do życia we wspólnocie z Bogiem i ludźmi. Aspekt ten został dowartościowany przez episkopat Polski, co

autor wyeksponował stwierdzając, że życie religijne całej wspólnoty nadaje sens nadprzyrodzonemu życiu ludzkiemu i jednoczy człowieka z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym, a tym samym oczyszcza wszelkie formy religijności u człowieka. Ks. dr Czesław Murawski, idąc za rozważaniami Episkopatu Polski na tle zmian zachodzących wewnątrz polskiej rodziny, opowiada się za wyjściem naprzeciw tej podstawowej wspólnotcie egzystencji ludzkiej, budząc wytrwale odpowiedzialność za każde poczęte życie oraz nawołując do przeżywania religii w kręgu rodzinnym. W tym celu, jak wykazują obserwacje, życie religijne ma szansę rozwoju w rodzinie, która staje się „małym Kościołem” i przez którą urzeczywistnia się Kościół jako wspólnota wiernych i instytucja zbawcza. Wobec tego wydaje się, jak zauważa autor, że jest to punkt wyjściowy dla zapotrzebowań społeczeństwa przyszłości, społeczeństwa postindustrialnego. Stąd też warto zwrócić uwagę na relacje zachodzące między małżeństwem i rodziną a Kościołem. Rodzina zaś stanowiąca część Kościoła znajduje wzór moralny życia w Rodzinie Nazaretńskiej, w której na czoło wysuwa się miłość jako zasada życia Osób Boskich. Doświadczenie tej miłości zapowiada ostateczne zaślubiny odkupionej ludzkości z Chrystusem Barankiem i wskazuje na ową przyszłość, w której Bóg sam podaruje się swoim stworzeniom, aby ostatecznie dopełnić ich dążenia do prawdziwej miłości.

Zaprezentowana praca ks. dra Czesława Murawskiego analizuje zróżnicowaną i obszerną problematykę teologii małżeństwa i rodziny z lat 1945—1980, która nie została dotąd opracowana. Powstały prace ukazujące działalność duszpasterską biskupów oraz rozprawy o genezie i strukturze duszpasterstwa rodzin w Polsce, lecz nie o teologii miłości i małżeństwa rodziny w nauczaniu Kościoła katolickiego w Polsce. Niniejsza rozprawa podejmuje ten trudny i rozległy temat, który oczekuje rozwiązań wobec rosnącego zapotrzebowania na teologię wspólnoty małżeńsko-rodzinnej. Okazuje się, że nie wystarczają już argumenty psychologiczno-biologiczno-socjologiczne i wzmagają się niepokój egzystencjalny spowodowany wielostronnym zagrożeniem, który szuka stabilizacji i oparcia w związku z Bogiem przez Kościół. Stąd też wielka wartość pracy, w której autor próbuje zrealizować oczekiwania wiernych w tym zakresie. Prezentując wyniki dokonanych przemyśleń autor jest świadomy i podkreśla to we wstępie, że wiele spraw zostało pominiętych czy też nie dość wszechstronnie omówionych, z racji rozległości problematyki i wielości wypowiedzi. Ponadto ks. dr Czesław Murawski podaje nawet rozliczne tematy domagające się systematycznego pogłębienia i popularyzacji. Takie podejście autora świadczy o jego rzetelności względem podejmowanego zagadnienia i czytelnika. Rozprawa, bogata w treść, charakteryzuje się jasną oceną zagadnień, które nasz autor odnosi do danych Biblii i fundamentalnych twierdzeń teologicznych oraz do wypowiedzi Magisterium Kościoła. Studium ponadto posiada obszerny wykaz literatury i stanowi godną uwagi pozycję nie tylko dla teologów i duszpasterzy, ale również dla osób bezpośrednio zainteresowanych związkiem małżeńskim i jest świadectwem Kościoła w Polsce. Także wygląd zewnętrzny książki nie jest bez znaczenia dla czytelnika poszukującego pięknych edycji.

s. Anna Zawadzka CSNJ, Warszawa

Obłok niewiedzy i inne dzieła, wstęp Clifton Wolters, przekład Witold Ostrowski, Warszawa 1988, Instytut Wydawniczy PAX, s. 175.

Czymś nieodłącznym od prawdziwego życia wiary jest mistyka: rzeczywistość niejednokrotnie niedoceniana i pomijana w badaniach teologicznych i życiu chrześcijańskim, a przecież, choć ukryta, rozgrywająca się w najgłębszych pokładach duszy człowieka, będąca sercem wiary i życia Kościoła. Na gruncie prawdziwej mistyki Kościoła wyrosło szereg wielkich dzieł teo-